

**แนวทางการพัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสม โดยการมีส่วนร่วม
ของประชาชน ในพื้นที่เทศบาลตำบลโนนคอม อำเภอภูพาน จังหวัดขอนแก่น**
**Development of the solid waste management system of Non Kom Sub-district
Municipality, Phu Pha Man district, Khon Kaen Province**

กัณท์ นวลมา¹ ชีระ ฤทธิรอด² สมนต์ สกุลไชย²

บทคัดย่อ

รายงานฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาของระบบการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลโนนคอม 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลโนนคอม โดยผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตประชากรศึกษา ประกอบด้วย คณะผู้บริหารหัวหน้าส่วนราชการ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลโนนคอม ประชาชน จำนวน 48 คน การศึกษาข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ตามขั้นตอนการศึกษาวิจัย ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม แล้วนำมาวิเคราะห์หาข้อสรุปตามเป้าหมายต่อไป และนำเสนอในลักษณะพรรณนาความ (Descriptive research)

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาของระบบการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลโนนคอม เทศบาลดำเนินการจัดเก็บขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลโดยการจ้างเหมาให้บุคคลภายนอกดำเนินการจัดเก็บขยะ ขนส่งขยะไปทิ้งบริเวณที่สาธารณะประโยชน์โนนประดู่ จากการศึกษายังพบว่าวิธีการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลโนนคอมที่ยังไม่ถูกหลักสุขาภิบาลมีประชาชนบางหลังคาเรือน ไม่ใช้บริการจัดเก็บขยะมูลฝอยจากเทศบาล โดยนำขยะไปกำจัดเองโดยนำไปทิ้งในบริเวณที่สาธารณะและนำขยะไปเผาทำลายเอง เนื่องจากไม่ต้องการเสียค่าใช้จ่ายในการรับบริการจัดเก็บขยะ ส่วนวิธีการกำจัดขยะในบริเวณบ่อกำจัดขยะขาดการบริหารจัดการที่ดีทำให้เกิดปัญหาขยะตกค้าง และไม่มีการดูแลฝังกลบให้ถูกหลักสุขาภิบาล ด้านการเก็บรวบรวมมูลฝอยจตุรบรรรมขยะมูลฝอย และถังรองรับขยะมูลฝอย พบว่ามีถังขยะไม่เพียงพอสำหรับให้ประชาชนคัดแยกขยะเนื่องจากมีถังใบเดียวสำหรับให้บริการประชาชน ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการให้เทศบาลเพิ่มถังที่สามารถคัดแยกขยะเปียกกับขยะแห้งได้ และพบว่ามีถังขยะที่ชำรุดเสียหายจำนวนมากซึ่งเกิดจากการเก็บขนขยะเนื่องจากพนักงานเก็บขนขยะโยนถังขยะที่เป็นพลาสติก ด้านการเก็บขน การขนส่งขยะมูลฝอย และขยะตกค้าง พบขยะตกเรี่ยราดบนถนนที่เก็บขนไปกำจัดเนื่องจากรถที่ใช้เก็บขนขยะเป็นรถบรรทุกที่ดัดแปลงมาสำหรับเก็บขนขยะ ด้านการณรงค์สร้างจิตสำนึกในการกำจัดมูลฝอยพบว่าเทศบาลยังไม่มีกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมสร้างจิตสำนึกอย่างจริงจัง ผู้ศึกษาจึงได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบการกำจัดขยะมูลฝอยที่เหมาะสมกับเทศบาลตำบลโนนคอม ได้แก่ 1) การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย 2) การกำจัดขยะมูลฝอย 3) การเก็บขนมูลฝอย และ 4) การรณรงค์ปลูกจิตสำนึก โดยเทศบาลควรส่งเสริมส่งเสริมและรณรงค์ให้ประชาชนรู้จักการคัดแยกขยะประกอบด้วย 1) โครงการอบรมการคัดแยกขยะมูลฝอยอย่างครบวงจร 2) โครงการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพจากขยะอินทรีย์ 3) โครงการธนาคารขยะรีไซเคิลในโรงเรียน และ 4) โครงการซาเล้งเมืองสะอาด โดยให้ประชาชนคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้ง เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด และนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่โดยเน้นการคัดแยกขยะจากแหล่งกำเนิดในครัวเรือน เป็นอันดับแรก การพัฒนาระบบการกำจัดขยะมูลฝอยที่ประสิทธิภาพและเหมาะสมที่สุด

¹ นักศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² อาจารย์ ประจำคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คือการกำจัดขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการแก้ร่วมแก้ไขปัญหาพร้อมกับภาครัฐและเอกชน อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาการจัดการขยะได้อย่างยั่งยืน ต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอย การมีส่วนร่วมของประชาชน

Abstract

This research has two purposes: 1) to investigate and analyze the problems with waste management in the Municipality of Non Kom Sub-district; and 2) to propose an improved model for waste management in cooperation with residents. The researcher defined the scope of the population to consist of executives of government sections, members of the council of the Municipality of Non Kom Sub-district, and residents – 48 persons in total.

This study involved: 1) investigation of the current model of waste management with the cooperation of residents in the area of Municipality of Non Kom Sub-district; and 2) the proposal of a model of waste segregation so as to recycle the reusable waste for optimum benefit. The study employed qualitative research methodology in that the research tools comprise collection of data from documents, in-depth interviews and focus groups. Analysis of the data indicates that the municipality manages waste in the area by outsourcing a company to collect and transport the waste to Non Pradoo Public Land. It was also found that the waste management in the Municipality of Non Kom Sub-district was not sanitary in that some residents do not use the waste management service of the municipality but instead dispose of the waste by dumping on public land and burning it in order to avoid paying for the waste management service. In addition, waste management in the land-fill area lacks proper management, so that some waste remains; there is no sanitary landfill process. The research also identified problems with waste collection. There are not enough containers for residents to separate different kinds of waste since only one container is provided. Most residents require more containers from the municipality so they can separate wet and solid wastes. It was also found that many plastic waste containers have been damaged after being thrown by waste collection workers. The process of collecting and transporting the waste leaves waste scattered along the street to the waste disposal site because the transportation vehicle (a truck adapted for waste collection) is not fully adequate. No serious campaign to improve waste disposal had been undertaken. A model is therefore proposed for the development of appropriate waste management for the Municipality of Non Kom Sub-district. The model comprises 1) waste collection, 2) waste disposal, 3) waste transportation, and 4) a campaign to support the realization of the model. The model requires the municipality to support and promote projects so that the residents learn how to separate wastes, namely: 1) The Comprehensive

Waste Segregation Training Project; 2) The Bio-fertilizer Production from Bio-wastes Project; 3) The Project to Promote Waste Segregation at School; 4) The Project to Clean the City with Saleng (motorcycles with sidecars for carrying freight); 5) The Tod Pha Pha (Buddhist donation ritual) for Recyclable Wastes Project; and 6) The Recycling Market Project (which involves residents separating their wastes before dumping them to reduce the amount of the waste at the source and to facilitate recycling). It is concluded that most effective and appropriate method to develop the waste management system is to encourage cooperation between residents, government, and the private sector in managing and solving the problem to ensure sustainable waste management.

Keywords: solid waste management, citizen participation

ความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อชุมชนและนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ทุกขณะ เนื่องจาก ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น แต่ความสามารถในการจัดเก็บและกำจัดมีค่อนข้างจำกัด จึงทำให้ไม่สามารถจัดการปัญหาได้ทันการณ์จึงเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาขยะตกค้างส่งกลิ่นเหม็นรบกวน เกิดปัญหาด้านทัศนียภาพ ไม่สวยงามกระทบต่อการท่องเที่ยว และถ้าหากบางที่มีการจัดการไม่ถูกหลักสุขาภิบาลเช่นการเผาขยะด้วยแล้วจะส่งผลให้เกิดทั้งมลพิษ กระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้

กรมควบคุมมลพิษ (2557) มาตรการและแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย พบว่าสถิติของปริมาณขยะของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2556 มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งหมดจำนวน 26.78 ล้านตัน ปริมาณมูลฝอยที่ถูกกำจัดโดยถูกต้องคิดเป็นจำนวน 7.27 ล้านตัน (ร้อยละ 27) ในจำนวนนั้นมีปริมาณมูลฝอยที่ถูกนำกลับมาใช้ใหม่ จำนวน 5.15 ล้านตัน (ร้อยละ 19) มีปริมาณขยะที่เกิดขึ้นและกำจัดไม่ถูกต้องจำนวน 14.3 ล้านตัน (ร้อยละ 54) ส่วนปริมาณที่เหลือเป็นปริมาณขยะมูลฝอยที่ตกค้างอีกจำนวน 19.9

ล้านตัน ซึ่งเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อประชาชน โดยตรงและเริ่มทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ เนื่องจากการจัดการมูลฝอยทั้งทางด้านการจัดเก็บและการทำลายขยะมูลฝอยยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จึงทำให้มีขยะมูลฝอยตกค้างที่ไม่ได้รับการจัดเก็บและการกำจัดที่ไม่ถูกหลักสุขาภิบาล จากปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นคาดการณ์ว่า จะมีปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นในอนาคต ซึ่งจะส่งผลให้รัฐบาลต้องสิ้นเปลืองงบประมาณเพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บขยะมูลฝอยเป็นจำนวนที่สูงขึ้น จากสถิติแล้วพบว่าการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่ถูกหลักสุขาภิบาล เช่น ไม่มีการฝังกลบขยะ เป็นการกำจัดโดยการเทกองบนพื้นแล้วเผา หรือมีการฝังกลบแต่ไม่มีการบิวส์ครอบพื้นที่ทำให้น้ำเสียที่เกิดจากการชะล้างขยะมูลฝอยไหลลงสู่ดินทำให้เกิดเป็นมลพิษต่อดิน ดังนั้น การรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนมีพฤติกรรมในการจัดการมูลฝอยที่ถูกต้องจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยและสามารถลดการสิ้นเปลืองงบประมาณของภาครัฐลงได้

พื้นที่โดยรอบเทศบาลตำบลโนนคอม เป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำการเกษตรเช่น ไร่ นา เป็นต้น และอีกส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ที่กว้างว่างเปล่า

จึงทำให้เกิดปัญหาการลักลอบทิ้งขยะในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลโนนคอม เนื่องจากมีพื้นที่อาณาเขตติดต่อกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นอยู่หลายแห่ง ประกอบกับในเขตอำเภอกุฉินารายณ์ ไม่มีแหล่งที่ทิ้งขยะที่เป็นหลักแหล่งที่ถูกสุขลักษณะจึงเกิดปัญหาการลักลอบทิ้งขยะเผาขยะในพื้นที่สาธารณะประโยชน์ในพื้นที่ของเทศบาลตำบลโนนคอมและเกิดข้อพิพาทกันอยู่บ่อยครั้ง

ปี พ.ศ. 2549 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอกุฉินารายณ์ ซึ่งประกอบด้วย เทศบาลตำบลโนนคอม (องค์การบริหารส่วนตำบลโนนคอมในขณะนั้น) เทศบาลตำบลกุฉินารายณ์ องค์การบริหารส่วนตำบลกุฉินารายณ์ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยม่วง ได้หาแนวทางร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยโดยได้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันในการทิ้งขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลโดยที่ประชุมได้ตกลงร่วมกัน ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 4 แห่งจะนำขยะมูลฝอยไปทิ้งในพื้นที่สาธารณะประโยชน์โนนประดู่ หมู่ที่ 3 ตำบลโนนคอม อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งอยู่ในพื้นที่ในเขตรับผิดชอบของเทศบาลตำบลโนนคอม โดยตกลงใช้เนื้อที่ประมาณ 10 ไร่ เพื่อใช้ในการกำจัดขยะมูลฝอยให้ถูกสุขลักษณะร่วมกันโดยกำหนดเป็นเงื่อนไขให้ผู้รับข้อตกลงซึ่งทำการทิ้งขยะจะต้องปฏิบัติเพื่อเป็นการรักษาสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศ มิให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนโดยรอบ และได้มีการสร้างรั้วกัน รอบสถานที่ทิ้งขยะมูลฝอยให้เป็นสัดส่วน และในข้อตกลงร่วมกันให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 4 แห่ง ต้องสับเปลี่ยนทำหน้าที่ฝังกลบดูแลความสะอาดให้เรียบร้อย

ปัจจุบันหลังจากมีการทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันในการนำขยะมูลฝอยไปทิ้งในที่สาธารณะประโยชน์ก็มีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งได้นำขยะมาทิ้งในที่สาธารณะประโยชน์ดังกล่าว จึงทำให้เกิดปัญหาขยะตกค้าง

เป็นจำนวนมากเกิดเป็นกองขยะจำนวนมากที่ไม่ได้รับการกำจัดดูแลให้ถูกสุขลักษณะ ขยะบางส่วนถูกนำมาทิ้งนอกสถานที่ที่กำหนดไว้ ทำให้ขยะถูกทิ้งไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดเป็นทัศนียภาพไม่สวยงามแก่ผู้พบเห็นที่สัญจรไปมาในบริเวณนั้นเนื่องจากอำเภอกุฉินารายณ์เป็นพื้นที่ที่มีภูมิทัศน์สวยงามรวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลายแห่ง โดยเฉพาะอุทยานแห่งชาติกุฉินารายณ์ ถ้าค้างคาว ที่มีทิวทัศน์สวยงาม จึงมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเป็นจำนวนมาก หากไม่มีการกำจัดมูลฝอยให้ถูกต้องย่อมส่งผลกระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจโดยรวมได้ และปัญหาที่เกิดการลักลอบเผาขยะจากคนที่มาซื้อเก็บขยะทำให้เกิดกลิ่นคาวจากการเผาขยะที่เป็นพิษและขยะที่เป็นพลาสติก ส่งกลิ่นเหม็นรบกวนประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงในบริเวณดังกล่าว ซึ่งเกิดจากการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่นำขยะมากำจัดที่ไม่ถูกหลักสุขาภิบาล จึงทำให้ปัจจุบันพื้นที่กำจัดขยะมูลฝอยเดิมคือที่สาธารณะประโยชน์โนนประดู่ เต็มไปด้วยขยะที่ไม่มีการกำจัดและขยะที่ตกค้างเป็นจำนวนมากอันเป็นผลจากไม่มีการวางแผนรองรับปริมาณขยะที่เกิดจากขยะที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งนำมากำจัดซึ่งนับวันจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี

จากสภาวะการที่เกิดขึ้น ทำให้เทศบาลตำบลโนนคอม ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ต้องหาแนวทางแก้ไขปัญหาและจัดการกำจัดมูลฝอยที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัญหาที่เกิดจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะมูลฝอยในพื้นที่เทศบาล เกิดจากไม่มีระบบการจัดการขยะมูลฝอยที่ดี ขาดการควบคุมดูแล จากภาวะดังกล่าวผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีการดำเนินการจัดการขยะให้ถูกวิธี ต้องมีการส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการพิชภัยและอันตรายอันเกิดจากขยะมูลฝอยซึ่งเป็นปัญหาจากการกระทำของคนทั้งโดยตั้งใจ หรือไม่ตั้งใจ การ

แก้ไขปัญหาการจัดการขยะโดยมุ่งเน้นเทคโนโลยีในการกำจัดขยะมูลฝอยอย่างเดียวย่อมส่งผลต่อค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นได้ และอาจจะต้องมีจำนวนที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่า หากเทศบาลตำบลโนนคอมจะดำเนินการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยด้วยวิธีการแบบเก่า ย่อมไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ดังนั้นเทศบาลตำบลโนนคอม ควรที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย ตั้งแต่กระบวนการเก็บรวบรวม การเก็บขน และการคัดแยกขยะมูลฝอย และส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ เพื่อให้สามารถจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ และสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายด้านงบประมาณในการกำจัดมูลฝอยได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาของระบบการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลโนนคอม
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลโนนคอม

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขยะมูลฝอย หมายถึง สิ่งเหลือใช้และสิ่งปฏิกูลที่อยู่ในรูปของแข็ง ซึ่งเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์และสัตว์ ทั้งจากการบริโภค การผลิต การขั้บถ่าย การดำรงชีวิตและอื่นๆ

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การจัดทำกิจกรรมด้านการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนทั้ง 7 หมู่บ้าน ในการร่วมกันจัดการขยะมูลฝอยที่มาจากบ้านเรือนของประชาชน เพื่อให้ปริมาณขยะมูลฝอยที่เทศบาลจะต้องกำจัดและทำลายให้มีปริมาณลดลงจากเดิมโดยมีจุดประสงค์ให้น่ากลับมาใช้ประโยชน์ใหม่

การจัดการขยะมูลฝอย หมายถึง หลักการในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องในการควบคุมการทิ้งขยะมูลฝอย การเก็บขยะชั่วคราวไว้ในภาชนะ การรวบรวมขยะมูลฝอย การขนถ่ายและการขนส่ง การแปรรูปของขยะมูลฝอย และการกำจัดขยะมูลฝอย โดยจะคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดในทางสุขอนามัย ทัศนียภาพ เศรษฐศาสตร์ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการยอมรับของสังคม ขยะมูลฝอยเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนต่างๆ มากมายเป็นแหล่งแพร่เชื้อโรคต่างๆ ก่อปัญหากลิ่นเหม็น และน้ำเสียที่มาจากขยะรอบๆ บริเวณ ดังนั้นความรู้และความเข้าใจมีประสิทธิภาพสูงและถูกต้องตามหลักสุขภาพ (เกรียงศักดิ์ อุดมสินโรจน์, 2543 อ้างถึงใน อัญพร ศรีสนอง, 2551)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. พื้นที่ดำเนินการศึกษา ผู้ศึกษาเลือกศึกษาในประชากรกลุ่มตัวอย่างเฉพาะในพื้นที่ เทศบาลตำบลโนนคอม
2. ประชากร กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ คณะผู้บริหาร หัวหน้าส่วนราชการ สมาชิกสภาเทศบาลตำบลโนนคอม ประชาชน จำนวน 48 คน และจากการสนทนากับผู้นำหมู่บ้านและประชาชนของแต่ละหมู่ จำนวนหมู่ละ 5-7 คน รวมทั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดประเด็นการสัมภาษณ์ให้แก่ผู้ถูกสัมภาษณ์เพื่อเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกลุ่มและหรือการสัมภาษณ์
3. แหล่งข้อมูล ได้แก่ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการเอกสาร รายงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) จากการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม
4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ด้วยวิธีสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ คณะผู้บริหาร หัวหน้าส่วนราชการสมาชิกสภาเทศบาลตำบลโนนคอม ประชาชนที่

อาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดกับที่สาธารณะประโยชน์ที่เป็นที่ทิ้งขยะตั้งอยู่จำนวน 48 คน

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล จากข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเอกสารนำเสนอเป็นตาราง ส่วนข้อมูลที่เกิดจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อยนำมาวิเคราะห์ สรุปผลและนำเสนอในลักษณะพรรณนาความ (Descriptive)

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาของระบบการจัดการขยะของเทศบาลตำบลโนนคอม จากข้อมูลการสำรวจ และศึกษาจากเอกสารประกอบการสังเกต และการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มพบว่า

1.1 วิธีการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลโนนคอม พบว่าได้ดำเนินการจัดการจัดเก็บขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลโดยวิธีการให้จ้างเหมาให้เอกชนดำเนินการจัดเก็บขยะ ขนส่งขยะไปทิ้งบริเวณที่สาธารณะประโยชน์โนนประดู่ เนื่องจากเทศบาลไม่มีงบประมาณในการจัดซื้อรถเก็บขยะ และไม่มียกงบประมาณสำหรับจ้างบุคลากรด้านการจัดเก็บขยะโดยให้ผู้รับจ้างจัดเก็บค่าบริการจัดเก็บขยะมูลฝอยส่งให้เทศบาล โดยมีการจัดเก็บขยะในพื้นที่เทศบาลตำบลโนนคอม จำนวน 7 หมู่บ้าน ซึ่งมีประชากรจำนวน 2,364 คน มีการจัดเก็บขยะมูลฝอยในพื้นที่ 1.2 ต้นวัน การเก็บขนขยะไปกำจัด ณ บ่อขยะพบว่าขยะตกเถี่ยวบริเวณถนน จากการศึกษาพบมีประชาชนบางส่วนที่ไม่ขอรับบริการจัดเก็บขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลโนนคอม โดยนำขยะไปกำจัดเองโดยการนำไปทิ้งในบริเวณที่สาธารณะและนำขยะไปเผาทำลายเองเนื่องจากไม่ต้องการจ่ายค่าบริการจัดเก็บขยะ

1.2 ถึงขยะที่เทศบาลได้นำมาแจกให้กับประชาชนที่ขอรับบริการจัดเก็บขยะมีไม่เพียงพอและมี

สภาพไม่เหมาะสมในการคัดแยกขยะเนื่องจากถังขยะส่วนใหญ่เป็นถังขยะที่ผลิตจากยางรถยนต์ เพราะถังขยะแบบถังพลาสติกแตกเสียหายจากการโยนถังขยะของคนงานของเอกชนที่รับเหมาจัดเก็บขยะ และจากการสัมภาษณ์ประชาชนพบว่าเอกชนที่รับเหมาจัดเก็บขยะเก็บขยะไม่หมดมีขยะตกค้าง และขยะล้นถังเพราะมีมีการเก็บขยะเพียง 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ซึ่งไม่เป็นไปตามสัญญาที่ทำไว้กับเทศบาล

1.3 ปัญหาการขาดการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานในการแก้ไขปัญหาการจัดการแหล่งกำจัดขยะ จากการศึกษาพบว่า การกำจัดขยะมูลฝอย พบปัญหาขยะตกค้างในบริเวณบ่อกำจัดขยะมูลฝอยบริเวณที่สาธารณะโนนประดู่ เนื่องจากองค์กรปกครองทั้ง 4 แห่งซึ่งประกอบด้วยเทศบาลตำบลโนนคอม เทศบาลตำบลภูผาม่าน องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยม่วง องค์การบริหารส่วนตำบลภูผาม่าน ได้ทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันนำขยะมูลฝอยมากำจัดทิ้งร่วมกัน ได้นำขยะจำนวนมากมาทิ้งแต่ไม่มีการจัดการบ่อกำจัดขยะให้ถูกต้องหลักสุขาภิบาล มีเพียงการนำขยะมาเทกอง และฝังกลบเป็นครั้งคราวทำให้มีปริมาณขยะตกค้างจำนวนมาก และยังพบปัญหาการลักลอบเผาขยะจากคนเก็บของเก่า และปัญหาขาดความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองที่นำขยะมูลฝอยมาทิ้งกำจัดในการควบคุมการทิ้งขยะในบ่อกำจัดขยะ

1.4 ปัญหาด้านการขาดจิตสำนึกของประชาชนและขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่าประชาชน ยังขาดจิตด้านการรักษาความสะอาดและการรักษาสภาพแวดล้อม มีการลักลอบนำขยะไปทิ้งในที่สาธารณะ ส่วนใหญ่ทุกครัวเรือนไม่มีการคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้งลงถังเพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ของเทศบาลต้องเก็บ จากการศึกษาพบว่าเทศบาลได้มีการณรงค์สร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนอยู่ในระดับน้อย และไม่เป็น

รูปธรรมไม่มีความต่อเนื่องประชาชนจึงขาดความตระหนักในการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง

2. แนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลโนนคอมจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง และผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาล และหัวหน้าส่วนราชการ พบว่า

2.1 เทศบาลตำบลโนนคอม ต้องกำชับดูแลให้เอกชนที่รับจ้างเหมาเก็บขยะให้เก็บขยะให้สะอาดเรียบร้อยไม่มีขยะตกเรี่ยราดตามพื้นถนน และควรจัดหางบประมาณในการจัดหารถเก็บขยะมูลฝอยและบุคลากรเพิ่มเพื่อแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการขยะให้ถูกหลักสุขาภิบาล

2.2 เทศบาลควรจัดซื้อถังขยะเพิ่มและควรจัดซื้อถังขยะที่มีสภาพที่เหมาะสมเพื่อให้ประชาชนคัดแยกขยะ เปียก แห้ง ขยะทั่วไป และขยะที่สามารถรีไซเคิลได้

2.3 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำข้อตกลงร่วมกันในการนำขยะมากำจัด ณ บ่อขยะสาธารณะประโยชน์ ควรประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางแก้ไข และจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะตกค้างบริเวณบ่อขยะโดยการฝังกลบให้ถูกหลักสุขาภิบาล

2.4 ประชาชน กลุ่มตัวอย่าง และผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาล หัวหน้าส่วนราชการ เห็นว่าไม่ควรมีการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยอย่างครบวงจรขนาดใหญ่ขึ้นเพราะอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแต่ควรปรับปรุงบ่อเดิมให้ถูกหลักสุขาภิบาล

2.5 เทศบาลควรส่งเสริมสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนให้หันมาคัดแยกขยะเริ่มต้นจากครัวเรือนก่อน และอบรมให้ความรู้และรณรงค์สร้างจิตสำนึกให้เด็กนักเรียน เยาวชน โดยยึด หลักการจัดการขยะด้วยวิธี 3 Rs คือการลด (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) และ การนำ

กลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ไปพร้อมกับการจัดการขยะมูลฝอย และควรมีการกำจัดขยะให้ถูกวิธีโดยการฝังกลบ และเพื่อแก้ไขปัญหาด้านการจัดเก็บขยะและการเก็บขนขยะ การกำจัดทิ้งเทศบาลควรจัดหางบประมาณในการจัดซื้อรถจัดเก็บขยะที่ได้มาตรฐานและจัดหาบุคลากรในการเก็บขนขยะมูลฝอย

อภิปรายผล

จากปัญหาที่เกิดขึ้นพบว่า เป็นปัญหาที่เทศบาลตำบลโนนคอม ต้องแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการศึกษาพบว่าปัญหาการเก็บขนขยะที่ไม่ถูกวิธีเนื่องจากการว่าจ้างเอกชนจัดเก็บขยะให้ และปัญหาขยะตกค้าง และการลักลอบเผาขยะในบริเวณบ่อกำจัดขยะเกิดจากปัญหาการบริหารจัดการของเทศบาล โดยเทศบาลจะต้องหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการบริหารจัดการโดยมีการกำชับให้เอกชนที่รับเหมาเก็บขนขยะให้ถูกวิธี ไม่ให้มีขยะตกเรี่ยราด และองค์ปกครองส่วนท้องถิ่น 4 แห่ง ต้องมีการบูรณาการร่วมกัน จัดหางบประมาณเพื่อดำเนินการให้มีการฝังกลบขยะเก่าให้ถูกสุขลักษณะตามหลักสุขาภิบาลซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วต้องแก้ไข เช่นเดียวกับปัญหาการลักลอบทิ้งขยะในบริเวณที่สาธารณะซึ่งทางเทศบาลจะต้องดำเนินการตามกฎหมายที่โดยเทศบาลจะต้องหาทางแก้ไขเพื่อปัญหาต่างที่เกิดขึ้น และสามารถเอาผิดกับผู้ลักลอบทิ้งขยะได้ ตาม พ.ร.บ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 หรือกรณีเกิดเหตุร้องเรียนเหตุรำคาญเรื่องกลิ่นของขยะ หรือกลิ่นควันจากการเผาขยะ ก็สามารถเอาผิดกับผู้กระทำความผิดได้ตาม พ.ร.บ.การสาธารณสุข พ.ศ. 2535 หมวด 5 ว่าด้วยเรื่องรำคาญ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2548) ได้ศึกษาถึงการกระจายอำนาจจากส่วนกลางได้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังอยู่ในขั้นของการเปลี่ยนผ่าน มี

การโอนภารกิจที่ไม่เสร็จสิ้น ภารกิจด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกถ่ายโอนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในขณะนี้ยังน้อยหรืออยู่ในขั้นตอนเริ่มต้นเท่านั้น แต่ปัญหาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นนั้นถือเป็นเรื่องใหญ่ และมีความรุนแรงสูงในหลายพื้นที่ เช่นพื้นที่รับนักท่องเที่ยวซึ่งแม้เป็นพื้นที่ชนบทก็ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ ภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ยังเป็น “ขั้นต้น” กล่าวคือการเน้นการจัดเก็บขยะและการบำบัดน้ำเสียเป็นสำคัญ ส่วนใหญ่เป็นการปฏิบัติการ “ตามหลังเหตุการณ์” หรือ “ตามแก้ไขปัญหา” ถึงกระนั้นก็ตามพบว่าหลายพื้นที่ ซึ่งมีฐานะเป็นเทศบาลขนาดใหญ่ สถานการณ์การคลังที่ไม่ได้สามารถจัดการขยะและบำบัดน้ำเสียได้อย่างมาตรฐานน่าพอใจ ควรมีโครงการรณรงค์ในพื้นที่ที่เสี่ยงต่อสภาพแวดล้อม หรือเป็นการเชิญชวนหน่วยงานท้องถิ่นท้องถิ่นเข้าร่วมในโครงการนำร่องพัฒนาข้อมูลท้องถิ่น สร้างเครื่องชี้วัด และดำเนินการอย่างต่อเนื่องเมื่อหน่วยงานอื่นเห็นตัวอย่างที่ดี และเป็นประโยชน์การบริหารจัดการของท้องถิ่นการทำตามอย่างเป็นขบวนการใหญ่จะเกิดขึ้นตามมาอย่างแน่นอนซึ่งจะเห็นว่าหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานใกล้ชิด จะต้องมีการเตรียมพร้อมรองรับกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นไปพร้อมกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการเพิ่มขึ้นของประชาชน ซึ่งหากท้องถิ่นไม่มีการมีการพัฒนาระบบการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับปัญหาได้ดี อาจมีปัญหาส่งผลตามมาภายหลังให้มีการคอยตามแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นก่อนเสมอ อย่างเช่นการศึกษาที่ผ่านมาที่เคยมีปัญหาในช่วงเริ่มต้นของปัญหา ย่อมเกิดความไม่พึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยของท้องถิ่น

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาของระบบการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลโนนคอมพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจากมีงบประมาณไม่เพียงพอในการดำเนินการเก็บขนขยะเองจึงได้จ้างเหมาเอกชนจัดเก็บขยะ จึงเกิดปัญหาการเก็บขนไม่ถูกวิธี และเมื่อพิจารณาถึงสาเหตุดังกล่าวแล้วเทศบาลควร กำกับดูแลและควบคุมเอกชนที่รับเหมาดำเนินการเก็บขนขยะให้ถูกวิธีไม่ให้มีขยะตกค้าง นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาขยะตกค้างในบ่อขยะและไม่มี การจัดให้ถูกหลักสุขาภิบาล และมีการลักลอบเผาขยะจากคนเก็บขยะเพื่อหาของเก่า นั้น เมื่อพิจารณาแล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง 4 แห่งควรมีการบูรณาการแก้ไขปัญหามาตรฐานอย่างจริงจัง ทุกฝ่ายต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการฝังกลบขยะเก่าที่ตกค้างให้ถูกหลักสุขาภิบาล ส่วนการศึกษาความคิดและนอกจากนี้ยังพบว่าเทศบาลมีการส่งเสริมการรณรงค์สร้างจิตสำนึกด้านการจัดการขยะให้แก่ประชาชนอยู่ในระดับน้อย เทศบาลควรส่งเสริมการรณรงค์สร้างจิตสำนึกให้แก่ประชาชนให้เป็นรูปธรรมและยั่งยืน

2. แนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลโนนคอม พบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหาร สมาชิกสภาเทศบาล และหัวหน้าส่วนราชการ มีความเห็นว่าแนวทางในการพัฒนาระบบด้านการจัดการมูลฝอยอีกแนวทางที่สำคัญคือการรณรงค์สร้างจิตสำนึกในครอบครัว และการสร้างจิตสำนึกในโรงเรียน ให้เด็กและเยาวชน และการรณรงค์ในชุมชน มีการอบรมให้ความรู้ การคัดแยกโดยยึดหลักการจัดการขยะด้วยวิธี 3Rs ไปพร้อมกับการจัดการขยะมูลฝอย และควรมีการกำจัดขยะให้ถูกวิธีโดยการฝังกลบ ส่วนวิธีการในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลโนนคอม ควรจะเป็นรูปแบบระบบการกำจัดมูลฝอยแบบผสมผสาน ได้แก่ การนำไป

ทำปุย การรีไซเคิลใช้ใหม่ การฝังกลบ เป็นรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลโนนคอม นอกจากนี้ประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าเทศบาลไม่ควรดำเนินการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะแบบผสมผสานขนาดใหญ่เพราะอาจผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าเทศบาลควรปรับปรุงแหล่งกำจัดขยะเดิมให้มีความเหมาะสมถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้ศึกษาได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมกับเทศบาลตำบลโนนคอม ได้แก่ การเก็บรวบรวมมูลฝอย การกำจัดขยะมูลฝอย ด้านการกำจัดขยะมูลฝอย การรวบรวมมูลฝอย การเก็บขนมูลฝอย การรณรงค์ปลูกจิตสำนึก โดยเทศบาลควรส่งเสริมส่งเสริมและรณรงค์ให้ประชาชนรู้จักการคัดแยกขยะโดยใช้หลัก 3Rs ได้แก่การลดการใช้ (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) โดยให้ประชาชนคัดแยกขยะมูลฝอยก่อนทิ้ง เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด และนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ โดยเน้นการคัดแยกขยะจากแหล่งกำเนิดในครัวเรือน เป็นอันดับแรก การพัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอยที่ประสิทธิภาพและเหมาะสมที่สุดคือการกำจัดขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหา ร่วมกับภาครัฐและเอกชน อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาการจัดการขยะได้อย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ควบคุมมลพิษ, กรม. (2557). **มาตรการและแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย**. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมมลพิษ.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2548). **บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมวิเคราะห์การขับเคลื่อนการถ่ายโอนภารกิจในอนาคต**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ตำบลภูผาม่าน, เทศบาล. (2549). **บันทึกข้อตกลงความร่วมมือในการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล เทศบาลตำบลภูผาม่าน จังหวัดขอนแก่น**. ขอนแก่น: เทศบาลตำบลภูผาม่าน.
- อัญพร ศรีสนอง. (2551). **ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี**. ปัญหาพิเศษปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.